

ĮTARIAMŪJŲ (KALTINAMŪJŲ) FIZINIAI ARBA PSICHINIAI TRŪKUMAI BEI JŲ REIKŠMĖ ĮGYVENDINANT TEISĘ Į GYNYBĄ

Doktorantė Jolanta Kanapeckaitė

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 46 39
Elektroninis paštas jolantakan@hotmail.com

Pateikta 2003 m. sausio 23 d.

Parengta spausdinti 2003 m. balandžio 10 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros lektorė dr. Rima Ažubalytė ir Vilniaus miesto Psichikos sveikatos centro I skyriaus vedėjas docentas dr. Liaudginas Erdvilas Radavičius

S a n t r a u k a

Baudžiamajame procese psichiniai arba fiziniai trūkumai gali turėti įtakos baudžiamojo proceso dalyvių (įtariamųjų, kaltinamųjų, teisiamųjų, liudytojų, nukentėjusiųjų, civilinių ieškovų, civilinių atsakovų ir t. t.) veiksniumi – t. y. gebėjimui teisingai suvokti, įprasminti, įsiminti ir atgaminti bylai reikšmingas aplinkybes, savarankiškai naudotis visomis procesinėmis teisėmis, atlikti visas procesines pareigas bei atsakyti už jų nevykdymą.

Straipsnyje aptariami fiziniai arba psichiniai trūkumai, turintys procesinę teisinę reikšmę, ribojantys *įtariamojo (kaltinamojo, teisiamojo) teisę į gynybą*. Fiziniai arba psichiniai trūkumai, kurių turi kai kurie nusikaltę asmenys, yra įvairių teisės mokslų (baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso, kriminologijos, bausmių vykdymo teisės, teismo psichiatrijos, kriminalistikos ir t. t.) tyrimo dalykas. Išvardytų mokslų fizinių arba psichinių trūkumų tyrimo tikslai ir reikšmė nevienodi. Kiekvienas mokslas pateikia nurodytų trūkumų apibūdinimą, suteikdamas vienokią ar kitokią reikšmę.

Mokslinis fizinių ar psichinių trūkumų, dėl kurių įtariamasis (kaltinamasis, teisiamasis) negali savarankiškai pasinaudoti savo teise į gynybą, sampratos pagrindimas reikšmingas teoriniu ir praktiniu požiūriu. Klaidingas šios sampratos suvokimas gali suponuoti sąlygas įtariamųjų (kaltinamųjų, teisiamųjų), turinčių fizinių ar psichinių trūkumų, procesinių teisių suvaržymams arba suteikti papildomas teises tiems, kuriems jos nenumatytos baudžiamojo proceso įstatyme.

Įvadas

Teisės į gynybą turinį sudaro įtariamojo arba kaltinamojo teisių bei procesinių garantijų sistema, kuri suteikia galimybę neigti arba ginčyti iškilusį įtarimą arba pareikštą kaltinimą. [1, p. 39]. Teisės į gynybą garantavimas įtariamajam ar kaltinamajam yra Konstitucijos principas (31 str. 6 d.), kurio turi būti griežtai laikomasi visose baudžiamojo proceso stadijose [2]. Kaltinamasis arba įtariamasis teisę į gynybą įgyvendina gindamasis pats ir(ar) gindamasis per gynėją. Savarankiškai įgyvendindami savo teisę į gynybą įtariamasis ar kaltinamasis gali naudotis jiems suteiktomis teisėmis. Pagrindinės įtariamojo ir kaltinamojo teisės numatytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (1961 metų redakcija)* [3] 59 ir 52 straipsniuose bei naujai priimto Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso [4] 21 ir 22 straipsniuose. Atsisakius gynėjo ir jam nedalyvaujant, įtariamajam (kaltinamajam) turi būti

---

* Tai tik pagrindinės įtariamojo ir kaltinamojo teisės. Kitos teisės detalizuojamos atskiruose Baudžiamojo proceso kodekso straipsniuose.

užtikrinta galimybė naudotis visomis procesinėmis teisėmis, baudžiamojo proceso įstatymo suteiktomis gynėjui.

Kaltinamojo gebėjimas būti savo teisių ir pareigų subjektu ir sugebėjimas savo veiksmais įgyvendinti teisę į gynybą – glaudžiai tarpusavyje susiję. Savarankiškai įgyvendinti savo teisę į gynybą įtariamasis ir kaltinamasis (toliau kaltinamasis) gali tik tuomet, kai jis teisingai ir tiksliai supranta kaltinimo esmę, procesinių teisių turinį, atliekamų procesinių veiksmų tikslą ir reikšmę, surinktų baudžiamojoje byloje duomenų svarbą, be pašalinių pagalbos gali pasinaudoti visomis gynybos priemonėmis (duoti paaiškinimus, surašyti skundus ir prašymus, rinktis reikalingus gynybai dokumentus ir t. t.). Tačiau individualūs asmenybės ypatumai – fiziniai arba psichiniai trūkumai – gali apriboti kaltinamojo sugebėjimą suvokti, įprasminti, atsimiti ir atgaminti bylai reikšmingas aplinkybes, savarankiškai be pašalinių pagalbos dalyvauti procesiniuose veiksmuose, t. y. naudotis visomis gynybos priemonėmis ir būdais. Žinoma, kad kai kurie fiziniai arba psichiniai trūkumai ne visiškai panaikina tokius kaltinamojo sugebėjimus (kitais būdais būtų procesiškai neveiksnus ir negalėtų dalyvauti procese), o tik juos apriboja. Kaltinamasis, turintis psichikos trūkumą, suprasdamas savo veikos pavojingumą ir baudžiamumą, negali tiksliai suprasti, kodėl jo veika kvalifikuojama pagal vieną, o ne pagal kitą Baudžiamojo kodekso straipsnį, kodėl kai kurios aplinkybės pripažįstamos sunkinančiomis jo atsakomybę, visiškai aklas kaltinamasis negali pats apžiūrėti daiktinių įrodymų ir pan. Tokio ar panašaus pobūdžio trūkumai trukdo savarankiškai kaltinamajam realizuoti teisę į gynybą.

Sugebėjimas sąmoningai pasirinkti atitinkamą elgesio variantą, numatyti, kokius rezultatus ir padarinius gali sukelti jo poelgis, sugebėjimas įvertinti, kokios priemonės labiausiai tinkamos gynybai – tai kaltinamojo procesinio veiksnio pagrindas. Veiksnio kategorija baudžiamajame procese įtvirtinta todėl, kad įstatymo leidėjas, suteikdamas baudžiamojo proceso dalyviams tam tikras teises ir pareigas, suinteresuotas, kad jas savarankiškai galėtų realizuoti patys baudžiamojo proceso dalyviai. Baudžiamąjį procesinį veiksnumą baudžiamojo proceso mokslo atstovas P. B. Poloskovas apibūdina kaip „įtvirtintą baudžiamojo proceso normose baudžiamojo proceso dalyvio galimybę, nulemtą jo amžiaus, psichinės ir fizinės būklės, savarankiškai atlikti procesinius veiksmus arba juose dalyvauti“ [5, p. 7]. Būdamas visiškai veiksnus, kaltinamasis gali savarankiškai ir visiškai įgyti, įgyvendinti savo procesines teises ir prisiimti procesines pareigas bei savarankiškai atsakyti už jų nevykdymą. Asmenys, turintys fizinių arba psichinių trūkumų, turi visas kaltinamojo teises ir pareigas, tačiau dėl minėtųjų trūkumų negali visų jų tinkamai realizuoti, jomis pasinaudoti. Proceso dalyvis, nesugebantis savarankiškai įgyvendinti visų teisių ir pareigų, reikalauja atstovavimo. Tokią nuostatą palaiko daugelis baudžiamojo proceso mokslo plėtotojų, nagrinėjančių baudžiamojo proceso dalyvių veiksnio problemas: V. D. Adamenko, P. V. Poloskovas, I. B. Ponomorevas, S. P. Ščerba ir kt. Siekiant užtikrinti kaltinamojo, turinčio fizinių arba psichinių trūkumų, teises ir teisėtus interesus, įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse įtvirtino būtina gynyboje dalyvavimą šios kategorijos byloje – 56 straipsnio 1 dalies 2 p. [3], 51 straipsnio 1 dalies 2 p. [4]. Būtinasis gynyboje dalyvavimas grindžiamas tuo, kad kaltinamasis dėl fizinių arba psichinių trūkumų negali pasinaudoti savo teise į gynybą. Savo pobūdžiu fiziniai ar psichiniai trūkumai – gana įvairūs. Ne visi iš jų gali apriboti kaltinamojo savarankišką teisę į gynybą. Ikitiesminio tyrimo pareigūnai, prokurorai, teisėjai ir teismai kiekvienu atveju susidūrę su kaltinamuoju, turinčiu fizinių ar psichinių trūkumų, privalo įvertinti šių trūkumų įtaką savarankiškos gynybos teisei.

Psichiniai trūkumai

Visų pirma norėtųsi aptarti kai kuriuos terminologijos klausimus. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (tiek 1961 m. redakcijos, tiek naujai priimtame ir įsigaliojusiam) vartojama psichinių trūkumų sąvoka. Psichikos trūkumas arba defektas (lot. *defektus* – sumažėjimas, trūkumas, yda) – negrįžtami psichikos pakitimai, kurie nustatomi palyginus su premorbidine asmenybe (asmenybės ypatumai iki ligos; jie turi reikšmę psichinių ligų klinikai ir eigai). Galima dalinė jų kompensacija [6, p. 71, 69]. Teismo psichiatrijoje var-

tojamas psichinių sutrikimų terminas, apimantis praktiškai visas galimas psichikos patologijas. Tačiau teisinėje bei psichiatrinėje literatūroje vietoj psichinių trūkumų termino dažnai vartojami ir terminai „psichikos anomalijos“ ar „ribinės psichikos būsenos“. Visi šie terminai – „psichiniai trūkumai“, „psichikos anomalijos“, „ribinės psichikos būsenos“ – apibūdina individo psichikos būseną, kuri neapima nepakaltinamumo medicininio kriterijaus, o yra tarp psichinės sveikatos ir psichinės ligos. Tai artimi, bet ne visada sutampantys terminai. Daugelis psichikos anomalijų (gr. *anomalía* – nelygumas: nukrypimas nuo normos, taisyklės; netaisyklingumas) [7, p. 79] sutampa su ribinėmis psichikos būsenomis. Esant tokioms būsenoms, išsivysto nesunkūs psichopatologiniai sindromai. Ribinėms būsenoms būdingi bendri psichinių ligų vystymosi dėsningumai: paprastos ir sudėtingos ligų formos, eigos tęstinumas arba staigių priepuolių atsiradimas, amžiaus tarpinių psichikos patologijos ypatumai ir t. t. Tačiau psichikos anomalijos apima ne tik ribinių būsenų psichikos sutrikimus, bet ir alkoholio arba narkotikų sukeltus sutrikimus. Dėl to šis terminas yra platesnis nei ribinės psichikos būsenos. Tokią nuomonę pateikia knygos „Nusikalstamas elgesys ir psichinės anomalijos“ autoriai J. M. Antonianas ir S. V. Borodinas [8, p. 9–10]. Plačiaja prasme „ribinės psichikos būsenos“ ir „psichikos anomalijos“ apibūdinamos kaip asmenybės „psichiniai trūkumai“. Pabrėžiama, kad šis terminas turi specialią procesinę teisinę reikšmę: vartojamas kalbant apie tokius trūkumus, dėl kurių kaltinamasis negali savarankiškai įgyvendinti teisės į gynybą.

Pradedant detaliau analizuoti psichinių trūkumų sampratą, norėtusi pabrėžti, kad ši samprata baudžiamojo proceso įstatyme nepaaiškinama. Ką laikyti asmenimis, dėl psichinių trūkumų negalinčiais pasinaudoti savo teise į gynybą, nurodoma Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentare: „... nepakaltinami asmenys bei asmenys teismo sprendimu pripažinti neveiksniais dėl psichinės ligos ar silpnaprotystės, ar kuriems veiknumas apribotas dėl piktnaudžiavimo alkoholiniais gėrimais, narkotinėmis arba toksinėmis medžiagomis. Negalinčiais pilnavertiškai pasinaudoti savo teise į gynybą laikytini ir įtariamieji kaltinamieji, teisiamieji, kurie nors ir pripažinti pakaltinamais, bet jiems būdingas nuolatinis ar laikinas psichinės veiklos sutrikimas“ [9, p. 71]. Panašiai psichikos trūkumai buvo apibūdinti TSRS Aukščiausiojo Teismo plenumo 1978 m. birželio 16 d. nutarime Nr. 5 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, užtikrinančius kaltinamojo teisę į gynybą“ [10, p. 66] bei Lietuvos TSR Aukščiausiojo Teismo plenumo 1985 m. birželio 28 d. nutarime Nr. 6 „Dėl teismų praktikos taikant baudžiamojo proceso normas, reguliuojančias bylų gražinimą tyrimui papildyti“ [11, p.62]: „... priskirtini nors ir pripažinti pakaltinamais, bet sergantieji pastoviu ar laikinu psichinės veiklos sutrikimu ...“.

Baudžiamojo proceso moksle buvo pateikiama tokia samprata: tai tokie trūkumai, kurie neleidžia kaltinamojo pripažinti nepakaltinamu ir nepašalina atsakomybės už padarytą nusikaltimą, tačiau trukdantys ir apsunkinantys kaltinamajam savarankiškai pasinaudoti savo teise į gynybą. Panašias sąvokas pateikė I. N. Bobrova, S. N. Šiškovas ir kt. [12, p. 18] Kiti autoriai pakartojo šią sąvoką su kai kuriais pakeitimais: „... tai laikinas psichinės veiklos sutrikimas, chroninė psichinė liga, silpnaprotystė arba kitokia pataloginė būseną, kuri nesuformuoja nepakaltinamumo būsenos, tačiau susilpnina, sumažina kaltinamojo pažintinius sugebėjimus, arba suformuoja emocinės–valinės sferos pataloginius ypatumus, trukdančius aktyviai dalyvauti procesinėje veikloje ir savarankiškai ginti savo teises“ [13, p. 68].

Šių sąvokų analizė parodė, kad, formuluojant psichikos trūkumų sąvoką baudžiamajame procese, buvo remiamasi dviem požymiais: pirma, tai trūkumai, kurie neleidžia asmens pripažinti nepakaltinamu, ir antra, jie neleidžia kaltinamajam savarankiškai pasinaudoti savo teise į gynybą.

Psichikos trūkumų samprata negali būti grindžiama remiantis tik nepakaltinamumo kriterijais. Medicininis nepakaltinamumo kriterijus – lėtinės psichinės ligos, laikinas psichinės veiklos sutrikimas, silpnaprotystė ar kitokia pataloginė būseną (LR BK 12 str., 1961 m. redakcija) [13] – tai tik dalis psichikos sutrikimų, galinčių turėti procesinę teisinę reikšmę. Psichinių trūkumų yra gerokai daugiau ir jie apima įvairias psichikos anomalijas, ribines psichikos būsenas. Nepakaltinamumas siejamas su pavojingos veikos padarymo momentu. Jei psichinės veiklos sutrikimai pakirto asmens sugebėjimą suprasti savo veiksmus arba juos

valdyti veikos darymo momentu, tai toks asmuo pripažįstamas nepakaltinamu (negalėjimas suprasti savo veiksmų esmės vadinamas intelektualiu, o negalėjimas valdyti – valiniu juridinio kriterijaus požymiu). Be to, psichiniai trūkumai reikšmingi baudžiamosios bylos tyrimo ar nagrinėjimo metu, kai reikia įvertinti jų įtaką kaltinamojo sugebėjimui savarankiškai pasinaudoti teise į gynybą.

Reikėtų pažymėti, kad naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse [15] kitaip formuluojamas nepakaltinamumo medicininis kriterijus. Kodekso 17 straipsnyje nurodoma: „Asmuo yra nepakaltinamas, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką jis dėl *psichikos sutrikimo* negalėjo suvokti jos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų“. Atsisakoma konkretaus psichinių sutrikimų sąrašo, dėl kurių asmuo gali būti pripažintas nepakaltinamu. Šią įstatymo leidėjų poziciją galima būtų pagrįsti Miklošo Vermeš teiginiu: „... psichinių sutrikimų samprata negali būti absoliuti galiojančiai teisei, kadangi nėra tikslaus kriterijaus, kada anomalija tampa norma ir, atvirkščiai, ką pripažinti anomalija. Ši sąvoka santykinė, niekada negalinti būti tiksli. Anomalijų turinį ir rūšis galima plėsti ar siaurinti, kadangi vis atsiranda anomalijos, dar nežinomos medicinai ir teisei“ [16, p. 132].

Be to, įvedamas riboto pakaltinamumo institutas (18 str.). Šio instituto atsiradimui didelę įtaką turėjo kriminologinių tyrimų rezultatai, rodę ryšį tarp psichinių anomalijų ir nusikalstamo elgesio. Kriminologine prasme ribotas pakaltinamumas siejamas su asmenimis, turinčiais psichinių anomalijų, t. y. įgimtų arba įgytų smegenų funkcinį organinių pokyčių, kurie daro įtaką socialiai vertingo žmogaus elgesio turiniui [17, p. 193]. Medicininis riboto pakaltinamumo kriterijus siejamas su įvairiais psichikos sutrikimais. Jį gali sudaryti įvairios psichinės patologinės būsenos, ribiniai nukrypimai ir pan. Dažniausiai teisė skiria psichikos pažeidimą ir nukrypimą. Pirmasis sukelia atsakomybės nebuvimą, o antrasis neatleidžiant nuo atsakomybės leidžia sušvelninti bausmę arba atleidžia nuo atsakomybės taikant baudžiamąjį poveikio priemones ar priverčiamąsias medicinos priemones [18, p. 278–279]. Tik teismas gali pripažinti asmenį ribotai pakaltinamu, jeigu darydamas baudžiamąjį įstatymo uždraustą veiką tas asmuo dėl esamo psichikos sutrikimo negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio (intelektualus požymis) ar valdyti savo veiksmų (valinis požymis).

Koks yra santykis tarp sąvokos „psichiniai trūkumai“ ir „ribotas pakaltinamumas“? Jei asmuo pripažįstamas ribotai pakaltinamu, vadinasi jis turi psichinį trūkumą. Tačiau ar „psichinių trūkumų“ sąvoka nėra platesnė nei „ribotas pakaltinamumas“? Teisinėje literatūroje, be jau minėtų psichinių trūkumų sampratų, pateikiama ir tokia: „... prie psichinių trūkumų reikėtų priskirti atsiradusius staiga arba pastovius psichinės veiklos sutrikimus, kuriems esant asmuo nepraranda galimybės suprasti savo veiksmų esmės ar jų valdyti, tačiau apribojamas jo sugebėjimas teisingai suvokti, įprasminti ir atsimentinti aplinkybes, t. y. pilnavertiškai įgyvendinti teisę į gynybą, savarankiškai naudotis įstatymo suteiktomis priemonėmis“ [8, p. 167]. Toks psichinių trūkumų supratimas nėra platesnis nei riboto pakaltinamumo samprata. Tačiau vienu atveju psichiniai trūkumai siejami su pavojingos veikos padarymo momentu (ribotas pakaltinamumas) ir turi baudžiamąją teisinę reikšmę, o kitu atveju – reikšmingi bylos tyrimo ar nagrinėjimo metu ir turi procesinę teisinę reikšmę.

Takoskyra tarp asmenų, pripažintų nepakaltinamais, ribotai pakaltinamais bei pakaltinamais, tačiau turinčiais psichinių trūkumų, būtina atsižvelgiant į įstatyme įtvirtintą skirtingą procesinę bylų tyrimo ir nagrinėjimo procedūrą:

- 1) bylose dėl nepakaltinamų asmenų padarytų pavojingų visuomenei veikų, taip pat dėl nusikaltimų, kuriuos padarę asmenys susirgo psichine liga padarę nusikaltimą, taikomos bendrosios BPK (1961 m. redakcija) taisyklės ir BPK 356–364 straipsniai (1961 m. redakcija), t. y. priverčiamųjų medicininio pobūdžio priemonių skyrimo procesas;
- 2) bylose dėl nusikaltimų, kuriuos yra padarę asmenys, dėl psichinių trūkumų negalintys pasinaudoti savo teise į gynybą, taikomos bendrosios BPK taisyklės (suteikiant šiems kaltinamiesiems papildomų procesinių garantijų: būtinas gynėjo dalyvavimas (BPK 56 str. 2 p. 1961 m. redakcija), neprivalomas gynėjo atsisakymas (BPK 57 str. 1961 m. redakcija), parengtinio tardymo būtinumas (BPK 443 str.) ir kitos.)

Atitinkamai ir naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse [4] numatoma, kad bendra tvarka pradėtas procesas tampa priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesu, jeigu ikiteisminio tyrimo metu ar nagrinėjant bylą teisme nustatoma, kad asmuo nepakaltinamas ar ribotai pakaltinamas arba padarius nusikalstamą veiką jam sutriko psichika ir dėl to jis negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti (392 str.). Galima konstatuoti, kad psichiniai sutrikimai svarbūs tiek baudžiamąja teisine prasme, sprendžiant asmens pakaltinamumo problemas, tiek procesine teisine prasme, atsižvelgiant į skirtingą baudžiamųjų bylų tyrimo ir nagrinėjimo procedūrą.

Praktikoje ne visada vienodai traktuojami psichiniai sutrikimai. Dažniausiai į juos atsižvelgiama nustatant asmens pakaltinamumą. Pamištami psichiniai trūkumai, dėl kurių kaltinamasis pripažįstamas pakaltinamu, tačiau jie svarbūs, nes apriboja asmens galimybę savarankiškai įgyvendinti teisę į gynybą. Kartais ikiteisminio tyrimo institucijos ir teismai subjektyviai įvertina psichinius trūkumus. Tam, kad būtų suvienodinta praktika, užtikrintas vienodas įstatymo taikymas, kai kurie autoriai siūlė pateikti pačiame baudžiamojo proceso įstatyme psichinių sutrikimų sąrašą, turintį procesinę teisinę reikšmę [13, p. 79].

Tai daryti netikslinga. Psichikos sutrikimų sąrašas sukurtas Pasaulinės sveikatos apsaugos organizacijos ir taikomas teismo psichiatrijoje. Psichikos sutrikimai išdėstomi skyriuje, pažymėtame raide F (Psichikos ir elgesio sutrikimai F00–F99; apima psichologinės raidos sutrikimus, išskyrus simptomus ir nenormalius klinikinių ir laboratorinių tyrimų rezultatus, kitur neklasifikuojamus (R00–R99)) [19, p. 110–132].

Mes matome kitą kelią – pateikti psichinių trūkumų vertinimo kriterijus, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, ar šie trūkumai netrukdo kaltinamajam savarankiškai pasinaudoti savo teise į gynybą. Sugebėjimas savarankiškai įgyvendinti savo teisę į gynybą – tai tokia psichikos funkcijų (suvokimo, dėmesio, mąstymo, atminties ir t. t.) ir emocinės-valinės sferos būseną, kuri užtikrina teisingą tikrovės reiškinų nagrinėjimą (tarp jų ir faktinių bylos aplinkybių) ir sukuria prielaidas visavertei intelektualiai procesinei veiklai [13, p. 80]. Kaltinamasis, tik būdamas psichiškai sveikas, galės savarankiškai ginti savo teises.

Psichiškai sveiko žmogaus visi psichiniai procesai yra tarpusavyje susiję, harmoningi, adekvačiai reaguojantys į organizmo ir aplinkos pokyčius. Nuolat kinta santykiai tarp individo ir realios jo aplinkos. Psichinės funkcijos, kylančios iš žmogaus išgyvenimų, – visa, kas juntama, suvokiama, ko norima ar įsivaizduojama, – tam tikru būdu santykiauja su objektyvia realybe, esančia anapus individo, tačiau aiškiai orientuojama į jo „Aš“. Taigi tarp „Aš“ ir išorinio pasaulio egzistuoja poliarizacija, kuri per abiejų tų veiksmų sąveikos dinamiką lemia dvasinį gyvenimą. Psichiškai sveikas žmogus tą dinamiką per savo individualias galimybes išgyvena taip, kad jutimo organais suvokiama tikrovė (fizinė realybė) didžia dalimi sutampa su jo vidine tikrove (psichine realybe) arba įmanoma jas suderinti [20, p. 351]. Psichikos sutrikimai daugiau ar mažiau sutrikdo psichikos funkcijas, pakeičia asmenybę ir elgesį bei bendravimą su aplinka.

Vertinat psichinius sutrikimus, būtina nustatyti, kaip jie veikia kaltinamojo sugebėjimus suvokti, įprasminti, įsiminti ir atgaminti suvoktą. Jei dėl šių sutrikimų kaltinamasis pamiršta kai kuriuos padaryto nusikaltimo faktus, visą situaciją ar atskirus jos epizodus, atsiranda kryptingo mąstymo sutrikimų ir pan., tai toks kaltinamasis jokia būdu negali pats ginti savo teisių ir teisėtų interesų. Pavyzdžiui, sutrikusio intelekto kaltinamieji, kurie dažnai pripažįstami pakaltinamais, pasižymi silpna trumpalaikė atmintimi, žinių įsisavinimo ir sudėtingų bei abstrakčių sąvokų supratimo sunkumais. Tokie asmenys dažnai nesugeba duoti patikimų parodymų: sutelkia dėmesį ties klausimo aspektais, kurie kitiems žmonėms gali atrodyti santykinai nereikšmingi, dažnai atsako pažodžiui ir neatsako į pateiktą klausimą (pvz., jeigu klausiami, kokia jo vieno ar kito poelgio priežastis, jie gali atsakyti pažodžiui, nieko neaiškindami ir nesiteisindami) [21, p. 9, 106].

Vertinant kaltinamųjų, turinčių psichinių trūkumų, galimybę savarankiškai įgyvendinti teisę į gynybą, būtina išsiaiškinti, ar kaltinamasis sugeba visiškai ir teisingai suvokti, įprasminti, įsiminti ir atgaminti bylai reikšmingas aplinkybes, t. y. suprasti savo procesinę padėtį, savarankiškai naudotis visomis procesinėmis teisėmis ir vykdyti visas procesines pareigas.

Be psichinių trūkumų, baudžiamojo proceso įstatymas išskiria ir fizinius trūkumus, dėl kurių kaltinamasis negali savarankiškai pasinaudoti savo teise į gynybą.

Fiziniai trūkumai

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (1961 m. redakcija) 56 straipsnio 1 dalies 2 p. ir naujai priimto Baudžiamojo proceso kodekso 51 straipsnio 1 dalies 2 p. išskiriamos trys fizinių trūkumų rūšys: aklumas, kurtumas ir nebylystė. Tačiau ne tik šie fiziniai trūkumai gali riboti kaltinamojo savarankiškos gynybos teisę. Baudžiamojo proceso kodekse nurodoma, kad ir dėl „kitų“ fizinių trūkumų kaltinamasis gali nepasinaudoti savo teise į gynybą. Įstatymas nenurodo, kokie yra „kiti“ fiziniai trūkumai, turintys procesinę teisinę reikšmę.

Daugelis baudžiamojo proceso mokslo plėtotojų, analizavę fizinių trūkumų sampratą ir jų vertinimo kriterijų nustatymo problemas, nurodė, kad teisinę reikšmę turi tik „rimtos fizinės negalios“, „esminiai trūkumai“ [22, p. 27], o ne šiaip fiziniai trūkumai, kaip nurodoma Baudžiamojo proceso kodekse.

Prieš keletą dešimtmečių TSRS Aukščiausiojo Teismo plenumas 1978 m. birželio 16 d. nutarime Nr. 5 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, užtikrinančius kaltinamojo teisę į gynybą“ apie tai rašė: „prie asmenų, negalinčių dėl fizinių trūkumų <...> patiems pasinaudoti teise į gynybą, <...> priskirtini turintieji esminių kalbos, regėjimo, klausos defektų ar sergantieji kitais sunkiais negalavimais“ [10, p. 66]. Panašų teigė ir Lietuvos TSR Aukščiausiojo Teismo plenumas 1985 m. birželio 28 d. nutarime Nr. 6 „Dėl teismų praktikos taikant baudžiamojo proceso normas, reguliuojančias bylų gražinimą tyrimui papildyti“, patikslindamas tik „sunkių negalavimų“ terminą „sunkiomis ligomis“ [11, p. 62]. Pateikti išaiškinimai vis dėlto neatsakė į klausimą, kodėl šie trūkumai riboja kaltinamojo teisę į gynybą.

Paaiškinimas pateikiamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentare: „asmenimis, dėl fizinių <...> trūkumų negalinčiais pasinaudoti savo teise į gynybą, laikytini asmenys, kurie turi esminių kalbos, regėjimo, klausos defektų arba serga kita sunkia liga, aiškiai apsunkinančiais bendravimą, suvokimą ar minčių reiškimą...“ [9, p. 71]. Tuo remiantis esminiais turi būti pripažinti tik tie fiziniai trūkumai, kurie aiškiai apsunkina bendravimą, suvokimą ar minčių reiškimą. Išskiriamas konkretus fizinių trūkumų vertinimo kriterijus. Teisinėje literatūroje pateikiama nuostata, kad vertinant klausos, regėjimo ir kalbėjimo sutrikimus reikėtų nustatyti, ar dėl šių sutrikimų nėra išnykęs ar sumažėjęs asmens sugebėjimas suvokti aplinkybes, turinčias reikšmės bylai, atgaminti suvoktas aplinkybes, analizuoti, nustatyti priežastinius-pasekminius ryšius, išdėstyti parodymus ir ginti savo poziciją [13, p. 57–58]. Ne visi regėjimo, klausos, kalbėjimo sutrikimai gali sukelti tokias pasekmes. Baudžiamojo proceso teorijoje ir praktikoje susiformavo nuostata, kad esminiais klausos, regėjimo ir kalbėjimo sutrikimais, kurie gali apsunkinti nurodytus pažintinius sugebėjimus, laikoma silpna klausos arba jos nebuvimas, aklumas ar silpnaregystė, kurčnebylystė ir nebylystė. Kaltinamojo savarankiškai gynybai svarbu teisingai suvokti bylai reikšmingas aplinkybes ir duoti teisingus parodymus. Tam būtini tam tikri sugebėjimai – stebėti, suprasti pažintą (patirtą), tiksliai ir aiškiai perduoti kitiems asmenims stebėjimo rezultatus. Dėl fizinių trūkumų (aklumo, silpnaregystės, kurtumo ar silpnos klausos) kaltinamojo kai kurie pažintiniai sugebėjimai gali būti visai išnykę ar susilpnėję; jis gali suvokti faktus, įvykius, o tada gana savitai perpasakoti tai, ką matė ar girdėjo. Kurtieji, aklieji iš pradžių suvokia tai, ką mato ar girdi, ir tik tada, kai išorinis poveikis jutimo organams baigėsi, pradeda savo viduje „perdirbti“ tai, kas buvo suvokta. Dėl šios priežasties tokių kaltinamųjų parodymai (viena iš svarbiausių gynybos priemonių), pagrįsti suvokimais tų jutimo organų, kurie kompensuoja vienus ar kitus trūkumus. Tačiau tokiu atveju informacija apie bylos aplinkybes gali būti netiksliai ir neišsami.

Dėl aklumo, kurtumo, kurčnebylystės kaltinamasis dažniausiai negali perduoti visos svarbiai bylai informacijos, kadangi dalis šios informacijos likę už jo suvokimo ribų. Pavyzdžiui, dėl visiško aklumo kaltinamasis negali tiksliai nupasakoti įvykio vietos, pasakyti, kokios spalvos buvo tam tikras objektas, nurodyti tikslus atstumus ir pan.

Kaltinamojo gynybai svarbu taip pat suprasti tyrimo veiksmų reikšmę, jų turinį, procesinio įtvirtinimo bei veiksmų atlikimo taktinius būdus (ypač tuos, kurie pažeidžia įstatymo rei-

kalavimus: menantys klausimai, bauginimas, iškreipti parodymai tyrimo veiksmo protokole ir t. t.). Kaltinamajam svarbu ne tik girdėti, ką kalba tyrėjas, nukentėjusysis, liudytojas ar kiti proceso dalyviai apklausų, akistatų ar kitų tyrimo veiksmų metu, bet ir stebėti šių dalyvių mimiką, gestus, judesius. Tačiau visiškai kurčias ar kurčnebylis negali akistatos metu tiesiogiai girdėti nukentėjusiojo parodymų, išgirsti jo balso intonaciją. Visiškai aklas kaltinamasis negali pamatyti tyrėjo, liudytojo ar nukentėjusiojo gestų, mimikos, judesių ir dėl to negali tiesiogiai įsitikinti, ar tai neturi įtakos tyrimo veiksmo kryptingumui.

Pateikti pavyzdžiai tik patvirtina nuostatą, kad kaltinamasis (aklas, kurčias, kurčnebylis, nebylys) negali pilnavertiškai pasinaudoti savo teise į gynybą. Tačiau ne tik šie fiziniai trūkumai gali turėti procesinę teisinę reikšmę.

Įdomu pažymėti, kad žymus baudžiamojo proceso mokslo plėtotojas A. F. Koni prie fizinių trūkumų, turinčių procesinę teisinę reikšmę, priskyrė ir šiuos regėjimo sutrikimus: tolregystę, trumparegystę ir daltonizmą [23, p. 106]. Mokslinėje literatūroje pateikti ir tokie šių fizinių trūkumų vertinimo kriterijai: tolregystė, trumparegystė ar daltonizmas gali apriboti kaltinamojo teisę į savarankišką gynybą tik tuo atveju, jei šie trūkumai nėra pakankamai kompensuojami specialių techninių priemonių (akinių) [13, p. 69].

Ši teorinė autorių nuostata perša išvadą, kad kaltinamojo procesinę padėtis priklauso ne nuo regėjimo sutrikimo laipsnio ir jo poveikio sugebėjimui savarankiškai gintis, o nuo to, ar kompensuojami šie sutrikimai specialių techninių priemonių. Tačiau tyrėjai, tesėjai ir teismai negali atsakyti į tokį klausimą, ar pakankamai techninės priemonės kompensuoja regėjimo sutrikimus. Čia padėti galėtų tik specialistas. Be to, kaltinamasis gali iš viso neturėti tokių akinių ar klausos aparato dėl finansinių sunkumų ar kitų priežasčių. Taigi vertinant šiuos sutrikimus reikėtų atsižvelgti į jų poveikį kaltinamojo pažintiniams sugebėjimams, o ne į techninių priemonių galimybes.

Be klausos, regėjimo, kalbėjimo sutrikimų kaltinamasis gali turėti ir kitokių fizinių trūkumų. Pavyzdžiui, ar asmenys, turintis įvairių žmogaus kūno anatomijos defektų, gali savarankiškai įgyvendinti savo teisių gynybą? Daugelis autorių sutinka, kad tokiems kaltinamiesiems kartais būtina paskirti gynėją tiriant ir nagrinėjant bylą. Pavyzdžiui, asmuo, neturintis abiejų rankų, negali pats surašyti parodymų, papildyti žodinių parodymų schemomis, piešiniais, parašyti skundus, prašymus. Tiesa, kai kurie baudžiamojo proceso mokslo plėtotojai nesutinka su šia nuostata. V. Adamenko, V. Gavlo ir V. Jurčenko tvirtina, kad šiuos fizinius trūkumus efektyviai kompensuoja protezai. Deja, šie autoriai, kaip teigia S.P. Ščerba, mato tik fizinius trūkumus, bet nemato paties žmogaus ir jo vidinio pasaulio [13, p. 49]. Čia tikėtų tie patys argumentai, kurie buvo nurodyti kalbant apie regėjimo sutrikimus – daltonizmą, trumparegystę ir tolregystę.

Dar vienas problemos aspektas. Ar turi procesinę teisinę reikšmę somatinės ligos ir kokias teises pasekmes sukelia jų nustatymas. Gana įtikinama šiuo klausimu yra M. I. Polškovo nuomonė. Autorius nurodo, kad ne visomis somatinėmis ligomis sergant būtina kaltinamajam užtikrinti gynėjo dalyvavimą. Išskiriamos tokios somatinės ligos, kurios trunka ilgą laiką, apriboja asmens judėjimo galimybę, neigiamai veikia kaltinamojo emocinę būklę [24, p. 10].

Pateikti fizinių trūkumų pavyzdžiai: žmogaus kūno anatomijos defektai, somatinės ligos tam tikrais atvejais gali turėti procesinę teisinę reikšmę. Nurodyti trūkumai dažniausiai neapriboja kaltinamojo pažintinių sugebėjimų. Tačiau jie gali suvaržyti kaltinamojo teisę aktyviai dalyvauti tyrimo veiksmuose, rinkti duomenis, surašyti dokumentus, laisvai judėti iš vienos vietos į kitą. Esant tokiai fizinei būklei dažnai prireikia pašalinių asmenų pagalbos. Dėl šios priežasties tokiems kaltinamiesiems būtina paskirti gynėją.

Įdomu pažymėti, kad kai kurie autoriai (psichologai M. Kočenovas ir B. Kulnickij) kaip fizinį trūkumą įvardija invalidumą [13, p. 53]. Su pateikta autorių nuostata sunku sutikti. Žinoma, tai tik terminologijos klausimas, bet gana aktualus. Terminas „invalidas“ apima tiek fizinius, tiek psichinius trūkumus. Jungtinių Tautų Organizacijos 1975 m. gruodžio 9 d. Deklaracijoje apie invalidų teises nurodoma: „sąvoka „invalidas“ reiškia bet kurį asmenį, kuris negali savarankiškai, visiškai ar iš dalies, tenkinti normalios asmenybės arba socialinio gyvenimo poreikių dėl savo įgimtų ar įgytų fizinių ar psichinių trūkumų“ [25]. 1983 m. Konvencijoje

dėl invalidų profesinės reabilitacijos ir užimtumo terminas „invalidas“ reiškia asmenį, kurio galimybė gauti, išlaikyti tinkamą darbą ir kilti tarnyboje yra gerokai apribotos dėl atitinkamu būdu patvirtinto fizinio ar psichinio šio asmens trūkumo [26]. Akivaizdu, kad savarankiška kaltinamojo gynyba, kaltinamojo teisių realizacija baudžiamajame procese tokia pat sudėtinga kaip darbinė veikla. Invalidumas tiesiogiai gali veikti kaltinamojo procesinį savarankiškumą. Šiuo atveju vertinant tokio kaltinamojo sugebėjimus, jo savarankiškos gynybos galimybes, būtina vadovautis Jungtinių Tautų Organizacijos Deklaracijos apie invalidų teises 11 straipsniu: „... jei invalidai yra teismo persekiojimo objektais, jie turi naudotis įprastinėmis procedūromis, visiškai atsižvelgiančiomis į jų fizinę ar psichinę būklę“ [25]. Jei kaltinamasis dėl invalidumo negali pasinaudoti bent viena procesine teise arba įgyvendinti jam paskirtų procesinių pareigų, tokiam kaltinamajam būtina užtikrinti gynėjo dalyvavimą ir tirti bei nagrinėti bylą, atsižvelgiant į numatytus procesinius ypatumus.

Diskusijų objektu išlieka ir klausimas, ar senyvo amžiaus sulaukusius asmenis galima priskirti prie asmenų, turinčių fizinių ar psichinių trūkumų. Žinoma, kad organizmo senėjimo procesai sukelia fizinės bei psichinės būklės pakitimus: atsiranda suvokimo sutrikimų, susilpnėja klausa, regėjimas. Neretai atsiranda judėjimo koordinacijos sutrikimų, įgūdžių degradacija ir pan. Senstančiame organizme vykstantys procesai paliečia ir psichiką. Apsilpsta jėgos, mažėja fizinis ir protinis darbingumas, atsiranda įvairių negalavimų, ligų. Senatviam amžiui tenka nuo 15 iki 25 proc. visų vėlyvo amžiaus psichikos ligų. Pavyzdžiui, vyresniems kaip 60 metų žmonėms pasitaiko senatvinė 3–5 proc. demencija. Progresuojant šiai ligai dėsningai silpnėja atmintis, dėmesys, mažėja nuovokumas. Ypač anksti pablogėja atmintis, netenkama gebėjimo įgyti naujų žinių, įgūdžių, patirties ir pan. [27, p. 110] Visa tai gali pakenkti visavertei kaltinamojo procesinei veiklai. Tačiau pats senyvas amžius nėra fizinis ar psichinis trūkumas. Kiekvienu atveju reikėtų atsižvelgti į esamų fizinių arba psichinių trūkumų pobūdį, į jų įtaką savarankiškai kaltinamojo gynybai, o ne į patį amžių.

Išvados

1. Įtariamųjų (kaltinamųjų) fiziniai ar psichiniai trūkumai gali turėti įtakos jų procesiniam veiksniumi – apriboti (sumažinti) ar panaikinti fizinį arba psichinį gebėjimą savo veiksmais įgyti, susikurti procesines teises, pareigas bei atsakyti už jų neįvykdymą. Viena iš svarbiausių įtariamojo (kaltinamojo) teisių – teisė į gynybą, kurią nurodytas baudžiamojo proceso dalyvis gali įgyvendinti ir pats savarankiškai. Tačiau kai kurie įtariamųjų (kaltinamųjų) fiziniai arba psichiniai trūkumai suvaržo gebėjimą savarankiškai realizuoti teisę į gynybą.

2. Gynėjo dalyvavimas būtinas tiriant ir nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl veikų, kuriomis įtariamasis ar kaltinamas asmuo turi tokių fizinių trūkumų:

- a) dėl kurių išnyksta ar susilpnėja kai kurie asmens pažintiniai sugebėjimai (klausos, regėjimo, kalbėjimo sutrikimai);
- b) kurie nors ir nepažeidžia asmens pažintinių sugebėjimų, tačiau visiškai ar iš dalies suvaržo gebėjimą be pašalinių pagalbos dalyvauti procesiniuose veiksmuose, rinkti duomenis, reikšmingus gynybai, surašyti procesinius dokumentus, laisvai judėti iš vienos vietos į kitą (įvairūs kūno anatomijos defektai, sunkių formų somatinės ligos).

3. Įtariamųjų (kaltinamųjų) psichikos sutrikimai, neturintys reikšmės pakaltinamumo klausimo išsprendimui, gali būti svarbūs procesiniu teisiniu požiūriu. Tokiose baudžiamosiose bylose proceso eiga gali būti įgyvendinta skirtingomis formomis:

- a) jei dėl psichinės veiklos pažeidimų (psichinių trūkumų) įtariamasis (kaltinamasis) negali tiksliai ir teisingai suvokti, įprasminti, įsiminti ir atgaminti aplinkybių, turinčių reikšmės bylai (tačiau suvokia savo veiksmų esmę ar gali juos valdyti), privalu užtikrinti tokioje byloje būtiną gynėjo dalyvavimą (kaip vieną iš papildomų procesinių garantijų), tačiau procesas įgyvendinamas bendra tvarka;
- b) jei dėl psichikos sutrikimo įtariamasis (kaltinamasis) negali suvokti savo veiksmų ar jų valdyti, tokioje byloje bendra tvarka pradėtas procesas tampa priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesu.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimas „Dėl baudžiamojo proceso kodekso 58 straipsnio 2 dalies 3 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Konstitucinio Teismo aktai. Kn. 1 (1993–1995). – Vilnius: LR Konstitucinis Teismas, 1998.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos Seimas. – Vilnius. 1993.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (1961 m. redakcija). – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999 (su pakeitimais ir papildymais).
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 37–1341; 2003. Nr. 38–1734, Nr. 39–1765.
5. Полосков Г. В. Правоспособность и дееспособность в советском уголовном процессе: Дис. канд. юрид. наук. – Москва, 1985.
6. Trumpas psichiatrijos terminų žodynas. – Vilnius: Leidybos centras, 1996.
7. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001.
8. Антонян Ю. М., Бородин С. В. Преступное поведение и психические аномалии. – Москва: Спарк, 1998.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras // Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 2001 m. kovo 12 d. Pirmas leidimas. – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2001.
10. Socialistinė teisė. Nr. 4.
11. Socialistinė teisė. Nr. 3.
12. Боброва И., Метелица Ю., Шишков С. Основания назначения судебно-психиатрической экспертизы по уголовным делам // Соц. законность. 1986. № 2.

13. **Щерба С. П.** Теоретические основы и особенности уголовного судопроизводства по делам лиц, страдающих физическими или психическими недостатками: Дис. докт. юрид. наук. – Москва, 1990.
14. **Lietuvos Respublikos** baudžiamasis kodeksas. – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999 (su pakeitimais ir papildymais).
15. **Lietuvos Respublikos** baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 89–2741; 2003. Nr. 38–1733; Nr. 39.
16. **Вермеш М.** Основные проблемы криминологии. – Москва: Прогресс, 1978.
17. **Baudžiamoji teisė.** Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
18. **Pradel J.** Lyginamoji baudžiamoji teisė. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
19. **Tarptautinė** statistinė ligų ir sveikatos problemų klasifikacija TLK–10. Dešimtoji redakcija. Pasaulinė sveikatos organizacija. 1992.
20. **Božė H. J.** Ligų mokslas. – Vilnius: Avicena, 1997.
21. **Adrian D. Ward.** Sutrikusio intelekto asmenys: teisinis reguliavimas Rytų Europos šalims. Naujas požiūris. Tarptautinė sutrikusio intelekto asmenų bendrijų lyga. Vilnius: Saulės Delta, 1999.
22. **Иванов Ю. А.** Некоторые вопросы дальнейшего совершенствования советского уголовно–процессуального законодательства // Вестник Московского ун–та, 1967. № 4.
23. **Кони А. Ф.** Собр. соч. – Москва, 1967. Т. 4.
24. **Полшков М. И.** Осуществление защиты по делам лиц, страдающих физическими или психическими недостатками: Автореф. дисс. канд. юрид. наук. – Москва, 1981.
25. <http://www.un.org/russian/document/declarat/disabled.htm>
26. **Valstybės žinios.** 1996. Nr. 30–741.
27. **Kriščiūnas A.** Psichiatrija. – Vilnius: Ciklonas, 2002.

Die psychischen oder physischen Schwächen des Angeschuldigten und ihre Bedeutung für das Recht Selbstverteidigung

Doktorandin Jolanta Kanapeckaitė

Rechtsuniversität Litauen

ZUSAMMENFASSUNG

Im Strafprozess sind die psychischen oder physischen Schwächen der Personen, die im Prozess unterschiedliche Positionen besitzen, bedeutend für Ihre Zulassung zur Teilnahme am Strafprozess zur Wahrnehmung eigener Rechte und Erfüllung eigener Pflichten. Im Artikel werden die physischen und psychischen Schwächen des Angeschuldigten behandelt, in Folge deren er das Recht auf Selbstverteidigung nicht verwirklichen kann.

Die wissenschaftliche Begründung des Begriffes der psychischen oder physischen Schwächen hat eine grosse theoretische bzw. praktische Bedeutung. Wird der Begriff falsch ausgelegt, kann es zur Verletzung des Gesetzes in der Praxis führen.

Es kann zur Einschränkung der Rechte des Beschuldigten kommen, die ihm als einer Person mit physischen oder psychischen Schwächen zugestanden werden müssen oder im Gegenteil, es kann zur Gewährung zusätzlicher Rechte an Personen führen, denen sie nach dem Strafprozessrecht nicht zustehen.

